

האנייה 'ברכה פולד' כבר הביאה מעפילים לארץ במאי 1946 תחת השם 'אליהו גולומב' (Fenice). באותו אירוע, 'פרשת לה-ספציה', הגיעה לחיפה יחד עם האנייה 'דב הוז' ולאחר שהורידו את מעפיליהן חזרו האניות לפורטו ונרה שלייד לה-ספציה.¹ הספינות המשיכו לפעול בשירות המוסד בהפלגות מסחר מזדמנות שנועדו בעיקר להסוות את ייעודן האמתי. פעילות זו לא הצליחה להטעות את המודיעין הבריטי שניהל אחרי שתי האניות מעקב יום יומי.²

באוקטובר 1946 תוכננה הספינה להפלגת העפלה נוספת. הפעם תחת השם 'ברכה פולד' על שם לוחמת הפלמ"ח אשר נהרגה בלילה בו תוכננה הורדת מעפילי אניית המעפילים 'וינגייט'.

לקראת ההפלגה נוסרו שנים מתוך שלושת תרניה כדי לשנות מעט את חזותה.³ לאחר מכן צוידה בחומר (קרשים וכלונסאות) לבניית דרגשים. הבנייה תוכננה להתבצע במהלך ההפלגה דרומה מלה-ספציה למולה די בארי, שם נקבעה נקודת המפגש עם המעפילים.

לקראת יציאתה להפלגה הגיעו והתייצבו איש הפלי"ם מנחם כהן כמפקד ההפלגה, שלום דוליצקי גם הוא איש פלי"ם כמלווה וה'גדעוני' חיים גולדיס.

לצורך השטת האנייה שכר יהודה ארזי צוות הכולל את רב חובל מריו קנדה, ארבעה מלחים וטבח, כולם איטלקים.⁴

ב-4 באוקטובר הפליגה האנייה מפורטו ונרה דרומה, היא הגיעה ב-9 בחודש למפרץ קטן בקרבת נמל בארי והטילה עוגן.

המעפילים המיועדים להפלגה, ניצולי מחנות השמדה וחניכי תנועות נוער הובאו משני מחנות, מג'נטה שלייד מילאנו ומטפונטו שבדרום המגף. בסך הכל יועדו להפלגה 806 מעפילים וכמו במספר מקרים קודמים הוחלט במוסד כי חלק מהמעפילים יפליגו בספינה 'אלברטינה' ויעברו אל 'ברכה פולד' רק יממה לפני הגעתה לחופי הארץ. מפקדה של 'אלברטינה' באותה תקופה היה אברהם ריקמן והג'דעוני' היה עובד

¹ ראו לעיל פרשת לה-ספציה

² אדיר – ארזי, עמ' 124.

³ אהרוני – מטות, עמ' 24.

⁴ רב החובל קנדה כבר שימש בתפקיד זה באנייה 'וינגייט'.

שדה, צוות זה אייש את הספינה בסתיו 1946 במהלך מספר הפלגות.⁵ ב-9 בחודש אוקטובר עם רדת החשכה הועברו 626 מעפילים בסירות מהחוף לאנייה ובשעת לילה מאוחרת הרימה האנייה עוגן והפליגה. יתר המעפילים הועלו והפליגו ב'אלברטינה'. המפגש לצורך ההעברה תוכנן להתבצע מספר מיילים מדרום לכף אנמור שבטורכיה.

האנייה הפליגה דרום מזרחה לאורך החוף האיטלקי וממערב לאיי יוון, ליד האי היווני Sapienza פרצה סערה עזה, המנוע התקלקל. מפקד ההפלגה מנחם כהן הורה להניף מפרש עזר אך המפרש נקרע וקרעיו הצליפו ברוח החזקה על הברזנט שכיסה את מחסן האנייה, המעפילים נבהלו וקבוצת מעפילים פרצה לסיפון וניסתה להפנות את הספינה לחוף סמוך כדי להינצל, כהן הצליח להרגיע את המעפילים ואחר כך טיפס למרומי התורן וקצץ את המפרש. הספינה המשיכה מצפון לכרתים ועברה במעבר הסקרפנטו מנוע האנייה המשיך לקרטע לאורך כל ההפלגה והסב דאגה רבה לצוות ולמלווים.

ב-18 באוק' בשעה 1400 חברה 'ברכה פולד' עם הספינה 'אלברטינה' וקלטה אל סיפונה עוד 180 מעפילים, 'אלברטינה' חזרה לאיטליה.⁶

המודיעין הבריטי התריע על הגעתה של האנייה וסיורים אוויריים וימיים נפרשו בהתאם.⁷ ב-19 בחודש בשעות הבוקר כשהייתה הספינה מזרחית לקפריסין חג מעליה מטוס מספר פעמים ונראה שהוא מצלם אותה.⁸ הספינה אכן התגלתה והמשחתת Chequers הוזנקה לעברה ואיתרה אותה במרחק 140 מייל מצפון לחיפה עושה דרכה דרומה.⁹ המשחתת ליוותה את האנייה במהלך הלילה ולמחרת הגיעו המשחתת Chaplet ושתי שולות המוקשים Rowena ו Moon והמשיכו בליווי, העברת צוותי השתלטות לא באה בחשבון באותו שלב עקב מצב הים. ב-21 בחודש בשעה 1700 כשהייתה מערבית לנהרייה עצרה האנייה את תנועתה והודיעה על תקלה במנוע. בשלב הזה היה הים רגוע יותר וכבר ניתן היה לגשת ולהעביר צוותי השתלטות מסיפון לסיפון.

ב-21 בחודש בשעה 06:25 נגשו המשחתת Chaplet ושולת המוקשים MOON בזו אחר זו והעבירו את צוותי ההשתלטות שלהן אל סיפון האנייה, על פי דיווחי

---

⁵ אברהם ריקמן סיפור המעשה 450

⁶ רוזן – גדעונים, עמ' 193.

⁷ ניניאן – פטרול, עמ' 77.

⁸ שם, שם.

⁹ ניניאן – פטרול, עמ' 77.

המפקדים הבריטיים כמעט ולא הייתה התנגדות למרות שנראה היה שהאנייה ערוכה לכך, שימוש בגז מדמיע לא נדרש.¹⁰ לאחר מכן העבירה Moon חבל גרירה וגררה את האנייה לנמל חיפה.¹¹ אניות גירוש כבר לא עגנו בנמל חיפה (מטעמי ביטחון) ולקראת הגעתה לנמל הובאו מפורט סעידי אניות הגירוש 'אושן ויגור' ו'אמפייר הייוד'.¹²

ב-22 בחודש הועלו המעפילים על אניות הגירוש. הבריטים נקטו אמצעי אבטחה רבים, הפעולה בוצעה באישון לילה, הנמל נסגר ובמי הנמל הוטלו פצצות עומק כדי להרתיע חבלנים תת מימיים. מפקד שייטת המשחתות אינו מזכיר בדיווחו התנגדות משמעותית פרט למעפיל אחד שקפץ למים וניסה לשחות. על פי הדו"ח שכתב מפקד ההפלגה פורקו הסולמות במחסנים בהם שהו המעפילים כדי להקשות על הוצאתם אך חיילים בריטיים ירדו למחסנים, העלו מספר מעפילים בכוח ויתר המעפילים יצאו ללא מאבק.¹³ עיתון 'הצופה' דווח על מאבק אלים שהתרחש בשלב ההורדה אם כי הכתב לא ראה זאת במו עניו אלא הניח זאת מהצעקות ששמע, בכל מקרה מספר האנשים שפוננו מהאנייה לטיפול רפואי עמד על 6 רובם חולים ופינויים לא קשור למאבק.¹⁴ בשונה משתי האניות הקודמות ('ארבע חריות' ו'פלמ"ח') שם נמנו עשרות פצועים וגם הרוג אחד הייתה ההתנגדות באנייה 'ברכה פולד' בים וגם בחוף מזערית ונדרש הסבר לכך.

בספרו מ'ארץ התירס לארץ המובטחת' כותב המעפיל נחמיה מרדכי שגם המעפילים חשו שההתנגדות אותה נתבקשו להפגין הייתה מתונה וקושר זאת להנחיה שקיבלו המלווים למתן את המאבק כי ברקע התנהלו שיחות לשחרור עצורי השבת השחורה.¹⁵ מרדכי גם יודע לספר שהבריטים שעלו לסיפון הציעו למעפילים תה וביסקוטים.¹⁶

תחלופת המברקים בין הספינה לבין מטה המוסד בחוף אכן משקפת מתינות,

21 אוקטובר שעה 13:23,

---

¹⁰ נינאן פטרול עמ 77

¹¹ עיתון הבוקר 20.10.46 עמ' 1

¹² הוסעו בויגור והייוד ('הבוקר' 25 אוק' הודעה רשמית.

¹³ אמ"ה תיק ברכה פולד, דו"ח ברכה פולד 27.11.46

¹⁴ הצפה, יום רביעי, אוקטובר 23, 1946

¹⁵ נחמיה מרדכי, מארץ התירס לחוף מבטחים, הוצאת המחבר, תל אביב (1995) עמ' 78.

¹⁶ שם, שם.

ל'ברכה' מ'ארצי': אם הנכם מחוץ למים הטריטוריאליים ובטוח שמובילים אתכם לארץ תנו לקבוצת המלחים לעלות. באם הנכם כבר במים הטריטוריאליים תמשיכו לחיפה ואם ינסו לעלות בכוח תנהגו לפי ההוראות.¹⁷

21 באוקטובר שעה 15:00,

ל'ברכה' מ'ארצי': כשתגיעו לחיפה אל תסכימו לעבור לאנייה שתובילכם לקפריסין תתנגדו במידת יכולתכם להעברה. אם ירצו להעבירכם באנייה שלכם תחבלו במכונות.¹⁸

גם העיר חיפה הייתה שקטה יחסית בליל הגירוש והמשורר נתן אלתרמן מצא לנכון להטיח ביקורת על כך.¹⁹

אניות הגירוש יצאו לדרכן מלוות על ידי המשחתת 'צ'יולריוס' והגיעו לקפריסין ביום המחרת ב-23 באוקטובר לקפריסין.

מנהיגי הישוב שנעצרו בשבת השחורה וביניהם משה שרת, דוד הכהן ויצחק גרינבוים שוחררו וממעצרם בכלא לטרון שבועיים לאחר מכן. להשערות של המעפיל מרדכי קיימת מידה מסוימת של התכנות.

---

¹⁷ רוזן – גדעונים, עמ' 194.

¹⁸ שם, שם.

¹⁹ הטור השביעי אלתרמן את השיר 'ברכה פולד' ב'דבר' 25.10.